

Lägesrapport avseende explosiva och andra farliga ämnen

Problembild och statistik för 2021

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
1 INTRODUKTION	4
1.1 Om Nationellt Bombdatacenter (NBDC).....	4
1.2 Avgränsningar.....	5
1.3 Sekretess och delning.....	5
1.4 Begreppslista.....	5
2 STATISTISK ÖVERBLICK	7
2.1 Nationell överblick.....	7
2.2 Polisregion Bergslagen	15
2.3 Polisregion Mitt	16
2.4 Polisregion Nord	17
2.5 Polisregion Stockholm	18
2.6 Polisregion Syd	20
2.7 Polisregion Väst.....	22
2.8 Polisregion Öst.....	24
3 FÖRÄNDRINGAR I LAGAR OCH FÖRORDNINGAR.....	25
3.1 Lagstiftning 2021	25
3.2 Skärpningar i Förordning (2014:880) om sprängämnesprekursorer	25
4 BIDRAG TILL LÄGESBILDEN FRÅN SAMVERKANDE MYNDIGHETER	26
4.1 Försvarsmakten	26
4.2 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	26
4.3 Tullverket.....	27
5 LÄGESBILD AVSEENDE NYTTJANDET AV EXPLOSIVA VAROR I NORDEN.....	27

Sammanfattning

Användandet av explosivämnen och vapensystemet improviserad explosiv anordning (IED) har inte minskat i någon avsevärd omfattning sedan föregående år. Vapensystemet nyttjas fortfarande av kriminella mot varandra och tredje person på ett oacceptabelt sätt. Trenden som vi kan skönja är att antalet explosioner inte längre tycks öka men istället ligger kvar på en fortsatt hög men jämn nivå.

Vidare är det i de tre storstadsregionerna där flertalet av explosionerna sker, och de flesta sker i polisregion Syd följt av polisregion Stockholm.

De flesta av sprängningarna genomförs mot privatbostäder och trenden är att det andelsmässigt ökar gentemot andra målval. Vi kan se att explosionerna kommer närmare tredje person och den privata sfären, samtidigt som explosionerna främst sker nattetid då de flesta är hemma. Till privatbostäder hör såväl enfamiljsbostäder som flerfamiljshus.

Den vanligaste typen av IED är TOIED¹, dvs en tidsutlöst IED, och den vanligaste underkategorin av TOIED är av typen brinnande stubin. En av farorna med brinnande stubin är att då den väl är tänd ligger det i sakens natur att den person som tänt stubinen skyndsamt lämnar området och lämnar kvar sin laddning. Detta innebär då att gärningspersonen inte längre har kontroll över ”bomben” och därför ökar risken för förbipasserande att allvarligt skadas eller dödas.

Gällande fynd eller beslag av explosiva varor så ligger även det på en relativt konsekvent nivå, men har minskat något under 2021. En trolig anledning till att antalet händelser med fynd minskat från föregående år kan möjligen härledas till polisinsatsen Rimfrost som ägde rum 2019–2020 vilket renderade i flertalet fynd. Vissa av arbetsmetoderna från insatsen har införts i linjearbetet. NBDC har inte data på volymerna av beslagen utan räknar antalet händelser med, för sakområdet, relevanta beslag.

¹ Se begreppslista 1:4

1 Introduktion

Föreliggande rapport avhandlar övergripande de händelser som omfattas av vårt verksamhetsområde och som har inträffat under 2021. Verksamhetsområdet omfattar främst användningen av explosiv vara i kriminell miljö. Nationellt bombdatacenter (NBDC) har som ett av sina ansvarsområden att sammanställa och föra den nationella lägesbilden avseende nyttjandet av explosivämnen i kriminell kontext i Sverige.

Det statistiska underlaget och därmed även utfallet kan skilja från tidigare årsrapporter utgivna av NBDC, detta är en följd av att vi under vårt första år har utvecklat metoder för insamling och inhämtning av data samt övriga arbetsmetoder. Under året har även tidigare års data berikats och förädlats.

1.1 Om Nationellt Bombdatacenter (NBDC)

Mot bakgrund av utvecklingen av en stor andel sprängämnesrelaterade brott i Sverige fattade Regeringen i november 2019 beslut att ge Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Försvarsmakten, Tullverket, Myndigheten för samhällsskydd beredskap och Totalförsvarets forskningsinstitut i uppdrag att öka samhällets förmåga att förebygga och förhindra illegal användning eller införsel av explosiva varor. (Ju2019/03980/PO).

Inrättandet av ett Nationellt bombdatacenter är ett delresultat av detta uppdrag.

Verksamheten vid Nationellt bombdatacenter (NBDC) startade den 1 september 2020 och utgör en del av Nationella bombskyddet vid Polismyndigheten.

Uppdraget utgår från en nationell och internationell lägesbild av den tekniska hotbilden avseende explosiva varor. Arbetet vid Nationellt bombdatacenter syftar främst till att öka graden av uppkläring och lagföring av brott, samt stärka förmågan till att förebygga och förhindra den aktuella typen av brottslighet. Tillsammans med i första hand Säkerhetspolisen och Försvarsmakten utgör Nationellt bombdatacenter också en viktig del i utvecklingen av myndigheternas förmåga.

Under 2021 har arbetet vid Nationellt bombdatacenter i första hand varit inriktat mot att bygga en bredare och mer bearbetad lägesbild nationellt. Lägesbilden är också en viktig del i Polismyndighetens arbete att utveckla kunskap och kompetens. NBDC har under detta första år även lämnat stöd i operativa ärenden samt kunskapshöjande föreläsningar nationellt.

En viktig del av uppdraget under 2021 har varit att utveckla myndighetssamverkan. Arbetet att samordna de olika myndigheternas förmågor inom det gemensamma uppdraget har bedrivits strukturerat och i mycket god samverkan mellan aktörerna. Detta har stärkt både polisen samt samhällets gemensamma förmåga. Genom ett nära samarbete med bland annat Nationellt forensiskt centrum (NFC) har det forensiska arbetet utgjort en viktig och prioriterad del i denna utveckling.

Tillsammans med bland annat Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har Nationellt bombdatacenter framför allt arbetat med ett förebyggande perspektiv. Detta har inneburit ett särskilt fokus på att förstärka den kontroll och tillsyn som bedrivs både regionalt och nationellt. En viktig del i detta är de skärpningar som gjorts inom lagstiftningsområdet. Ett exempel på detta är lagskärpningen inom Lagen (2010:1011) brandfarliga och explosiva varor (LBE), liksom förstärkningar av Förordning

(2014:880) om sprängämnesprekursorer (Prekursorförordningen) vilket innebär en skärpt kontroll av individer och verksamheter med tillgång till explosiva varor.

Gemensamt med Försvarsmakten och Försvarets forskningsinstitut (FOI) har NBDC fortsatt arbeta för att stärka myndigheternas förmågor och samarbete i arbetet mot det explosiva hotet.

I nära samarbete med bland andra Tullverket har NBDC arbetat för att ytterligare stärka arbetet att identifiera och förhindra kriminell införsel av farliga varor och ämnen till Sverige och EU.

NBDC har under 2021 även bjudit in till, samt stått värd för, ett nordiskt seminarium för berörda myndigheter om de respektive nationella problembilderna med användning av explosiva varor i kriminella miljöer. NBDC har utöver detta utvecklat och fördjupat det internationella samarbetet inom samt utanför EU.

1.2 Avgränsningar

Föreliggande rapport avser användandet av IED och explosiv vara i en kriminell kontext. Detta innebär att enbart delar av de händelser som är inrapporterade till polismyndigheten redovisas i denna rapport. Avgränsningen sker då NBDC bearbetar informationen och kategoriserar den. Exempelvis sorteras äldre dynamitsprängämnen med legal bakgrund anträffade hos privatpersoner (t.ex. dödsbon) bort från den statistik som informationen i denna rapport bygger på. Anledningen till att dessa händelser plockas bort är att de inte bedöms relevanta för lägesbilden avseende det kriminella användandet.

1.3 Sekretess och delning

Föreliggande rapport behandlar Polismyndighetens statistik och data och klassas sålunda som offentlig information. Informationen i denna rapport kommer att presenteras på Polismyndighetens interna nätverk.

Andra analyser och statistiska underlag med högre skyddsnivå kommer inte att presenteras i föreliggande rapport och redovisas istället i andra produkter.

1.4 Begreppslista

I Tabell 1 ges förklaring till begrepp och definitioner som används i rapporten. Vissa av dessa begrepp och definitioner kan variera beroende på organisation, varför de som anges i tabellen ska ses som giltiga inom ramen för föreliggande rapport. Klassificering av IED följer ett internationellt förhållningssätt och klassas efter hur en gärningsperson har tänkt att utlösa vapensystemet IED.

För vidare läsning kring begrepp och förklaring av IED:er rekommenderas *United Nations Mine Action Service Improvised Explosive Device Lexicon*².

² <https://unmas.org/en/improvised-explosive-device-lexicon>. Tillgänglig 2022-03-01

Tabell 1. Begrepp och definitionsbeskrivning

Be- grepp	Betydelse	Förklaring
IED	Improvised Explosive Device, Sv. Improviserad explosiv anordning	En explosiv anordning som i sin konstruktion, utförande eller användning är improviserad
COIED	Command Operated IED. Sv. gärningsmannautlöst- eller fjärrutlöst IED	En IED som fjärrinitieras av en gärningsperson
TOIED	Time Operated IED. Sv. tids- utlöst IED	En IED som initieras efter viss tid. Ex. initiering med stubin
VOIED	Victim Operated IED. Sv. offerutlöst IED	En IED som initieras av offret
Hoax	Attrapp	Ett i sig ofarligt föremål som medvetet ska efterlikna ett farligt föremål, i syfte att störa, hota eller på annat sätt påverka
Cache	Gömma	Förvaringsplats eller gömma för tändsystem, verkansdel eller andra delar/ komponenter i vapensystemet IED
Find	Fynd	Upphittande av en IED eller misstänkt farligt föremål. Funnet både under planerat sök eller annan verksamhet
Turn-in	Inlämnad	Ett föremål med koppling till IED eller misstänkt farligt föremål som lämnas över till myndigheterna av privatperson eller organisation
HME	Home Made Explosive, Sv. hemgjort explosivämne	Egentillverkade och icke kommersiella explosivämnen
Pre-kursor	Explosivämneprekursor	Startämne för tillverkning av hemgjorda explosivämnen (HME)
NOA UND	Underrättelseenheten, Nationella Operativa Avdelningen, Polismyndigheten	
NBS	Nationella bombskyddet, Polismyndigheten	
NBDC	Nationellt bombdatacenter	Se avsnitt 1.5.

2 Statistisk överblick

Nedan presenteras övergripande statistik nationellt, samt uppdelat på polisregion. Viss data/statistik kan skilja sig från föregående rapporter med anledning av att informationen som de grundar sig på bearbetas kontinuerligt. Vidare inhämtas information som ligger till grund för det statistiska underlaget från flera olika system där viss eftersläpning kan förekomma.

Underlaget till statistiken kommer främst från NBS insatser men kompletteras med annan inhämtad information. Vidare bör det tas i beaktande att den statistik som presenteras avser kriminellt nyttjande eller uppsåt vid användandet av explosiv vara. Ärenden där kriminellt uppsåt bedöms saknas filterats bort.

2.1 Nationell överblick

I föreliggande kapitel redovisas nationella data för Sverige.

Trenden för antalet explosioner baserat på perioden 2016-2020 antydde en kommande ökning av antalet explosioner per år. Under 2021 har antalet explosioner sjunkit något jämfört med de senaste två åren. Trendlinjen har förskjutits till att antalet explosioner verkar ligga på en jämn nivå där varken en statistisk ökning eller minskning går att urskilja.

Antalet explosioner i region Syd är fortsatt högt och står för knappt hälften av det totala antalet explosioner nationellt. Detta följs av region Stockholm som står för knappt 30 % och region Väst som står för knappt 15 %. Totalt skedde ungefär 90 % av alla explosioner i dessa regioner under 2021. Se Tabell 2 och Figur 3. Det är dock viktigt att här inte avgränsa problembilden till just dessa regioner då IED-relaterade händelser kopplat mot explosioner sker även i de andra regionerna.

Brotten med vapensystemet IED utförs framförallt mot privatbostäder och statistiken visar på en fortsatt ökande trend mot detta målval. Våldet riktat mot övriga målval har minskat till antal eller är på allmänt låga nivåer. Att våldet riktas mot privatbostäder är särskilt allvarligt då explosionerna sker framförallt nattetid då folk är hemma i bostäderna. Tidpunkterna för när på dygnet som explosionerna inträffar skiljer inte signifikant från de senaste åren. Statistisk överblick visas i Figur 7 och Figur 8.

I Tabell 3 och Figur 5 visas hur de händelser som bedöms ligga inom aktuella avgränsningar har kategoriserats. Generellt kan antalet av de olika händelsetyperna sägas vara oförändrade de senaste fem åren, förutom antalet HOAX³ samt TURN-IN⁴. Antalet HOAX har varit särskilt högt de senaste två åren och bidrar till en problematisk utveckling. Trots att objekten i sig inte innehåller en skarp verkansdel är påverkan på samhället densamma (ex. upplevd otrygghet), likaså de polisiära resurser som krävs för att hantera en sådan händelse. Att TURN-IN har ökat kraftigt de senaste två åren kan bero på att fler händelser/objekt uppmärksammas medialt och lett till en ökad generell medvetenhet hos allmänheten.

³ Attrapper

⁴ Objekt inlämnade till polisen

Det kan också bero på en ökad kunskap och förståelse för denna typ av objekt efter informationskampanjer genomförda av Polisen. Inom Polismyndigheten kan ökningen till del förklaras av att det nu finns ett nationellt bombdatacenter på plats som följer upp ärenden och anordningar på ett annat sätt än tidigare.

De fynd som görs består främst av sprängämnen och pyroteknik, samt utgör ungefär hälften alla händelser, följt av fynd av kompletta TOIED⁵.

Gällande fynd av eller beslag av explosiva varor så ligger även den på en ganska konsekvent nivå, men har minskat något under 2021. En trolig anledning till att antalet händelser med fynd minskat från föregående år kan bero på att under 2019–2020 ägde den särskilda händelsen Rimfrost rum vilket renderade i flertalet fynd. Vissa av de identifierade framgångsfaktorerna med arbetsmetoderna från insatsen har överförts till linjearbetet inom polisområdena. Härvid bör det nämnas att den globala Covid pandemin har påverkat såväl personalresurs som prioriteringar för Polismyndigheten.

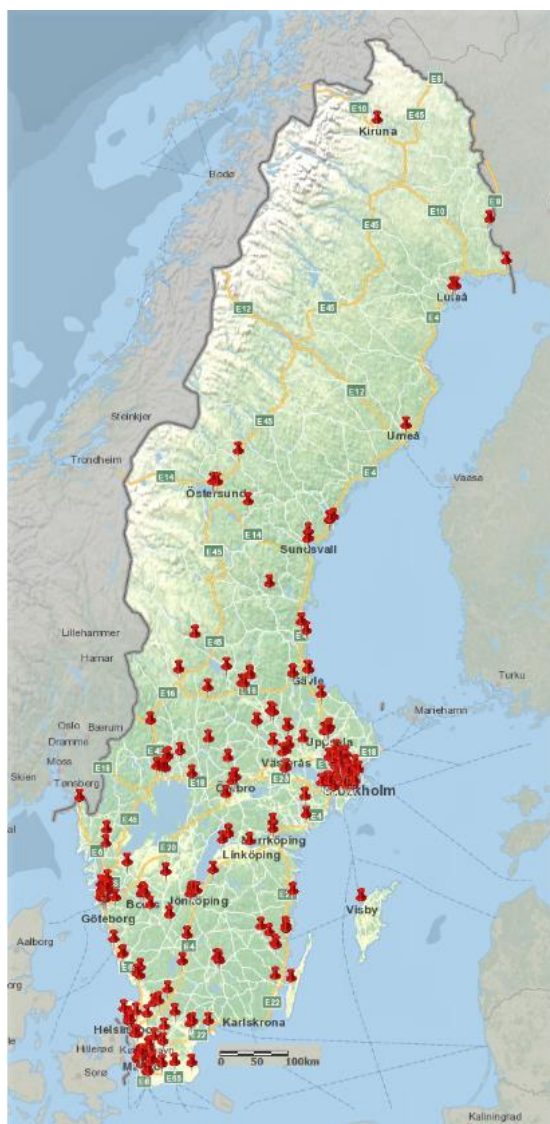
NBDC har inte data på volymerna av beslagen, utan räknar antalet händelser med för sakområdet relevanta beslag.

Tidigare har antalet explosioner per månad varierat under året, där sommarmånaderna företrädesvis haft ett lågt antal explosioner medan senhöst till tidig vår haft betydligt fler. Detta mönster kunde dock inte ses i sammanställningen för 2020 och inte heller för årets sammanställning. Antalet varierar, men inte på ett lika framträdande sätt, vilket kan ses i Figur 9.

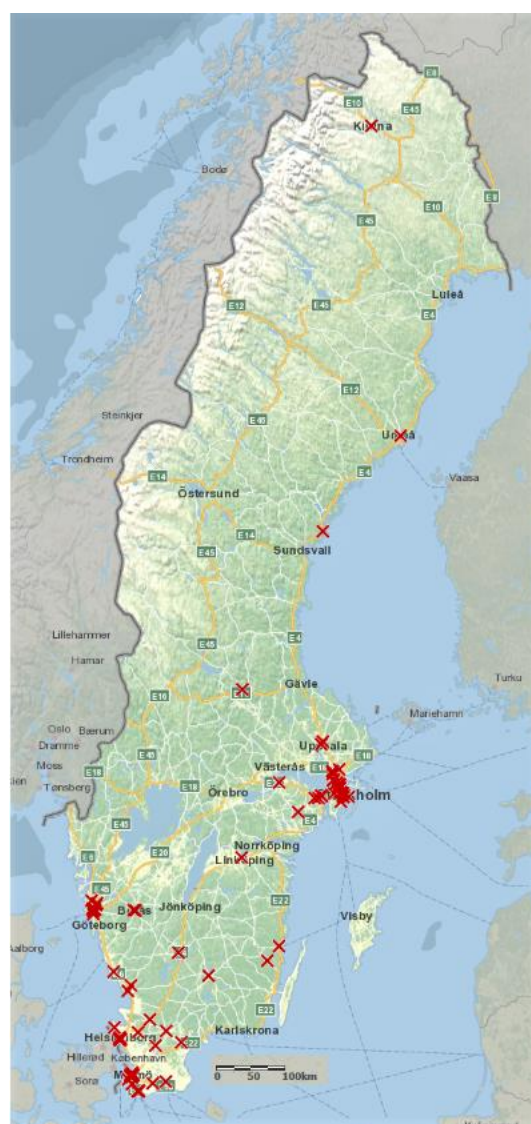
Tabell 2. Antal explosioner under 2021 fördelat på region samt totalt nationellt.

Polisregion	Explosioner
Bergslagen	1
Mitt	2
Nord	3
Stockholm	26
Syd	41
Väst	12
Öst	3
Totalt	88

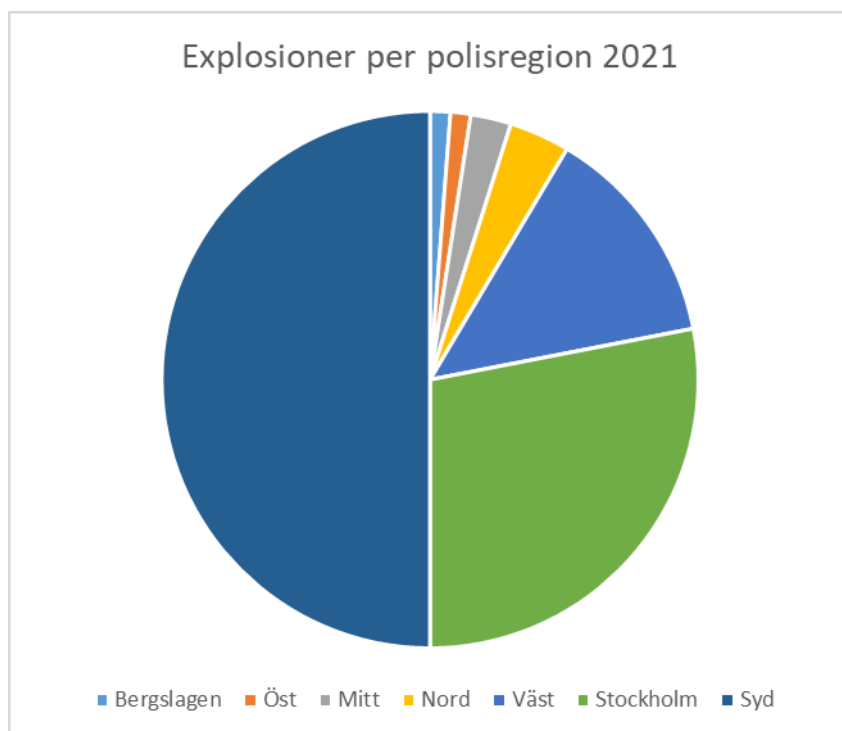
⁵ Tidsstyrda improviserade explosiva anordningar

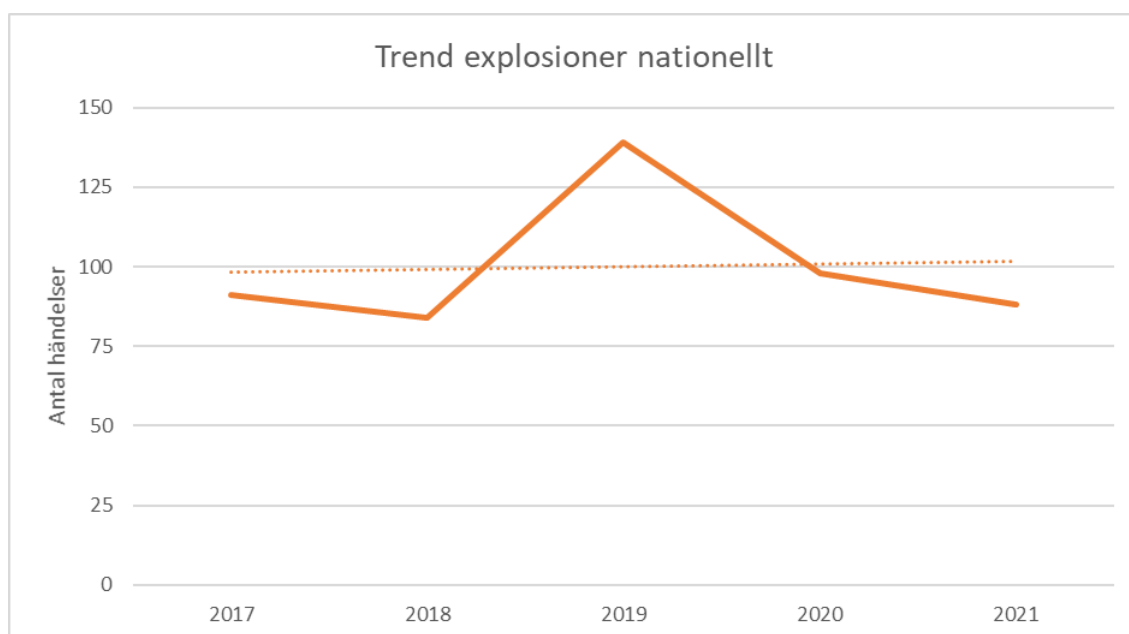
Figur 2. Kartan visar den geografiska spridningen av händelser med IED-relaterade fynd och explosioner 2021

Figur 1. Kartan visar den geografiska spridningen över var explosionerna har inträffat 2021

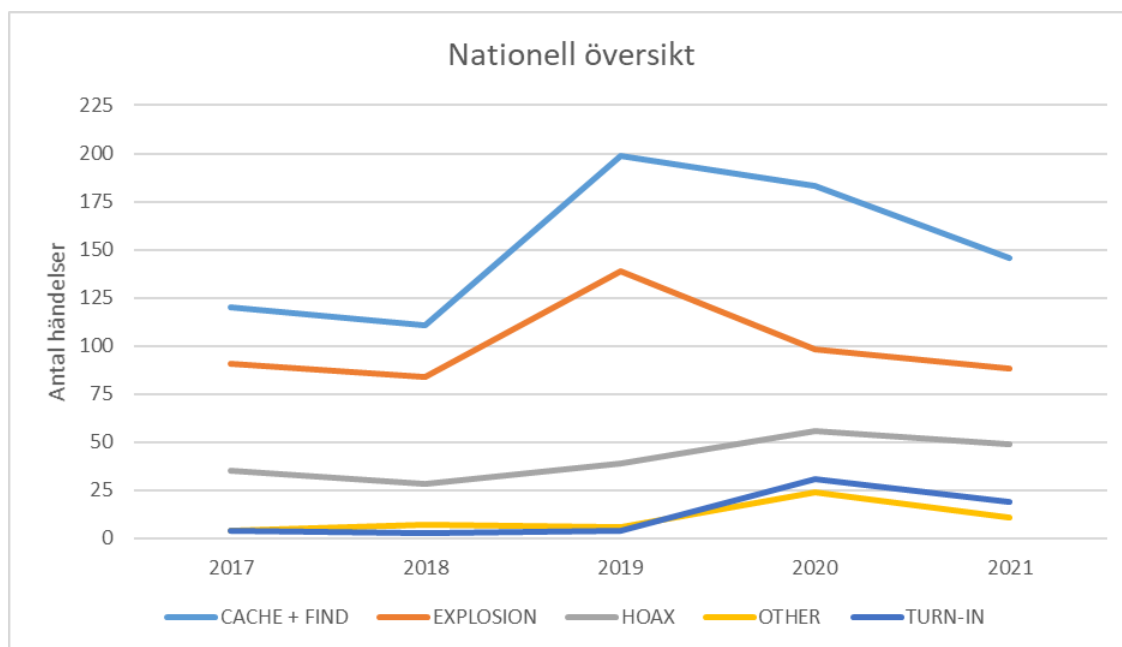
Figur 3. Fördelning av explosioner per polisregion 2021.

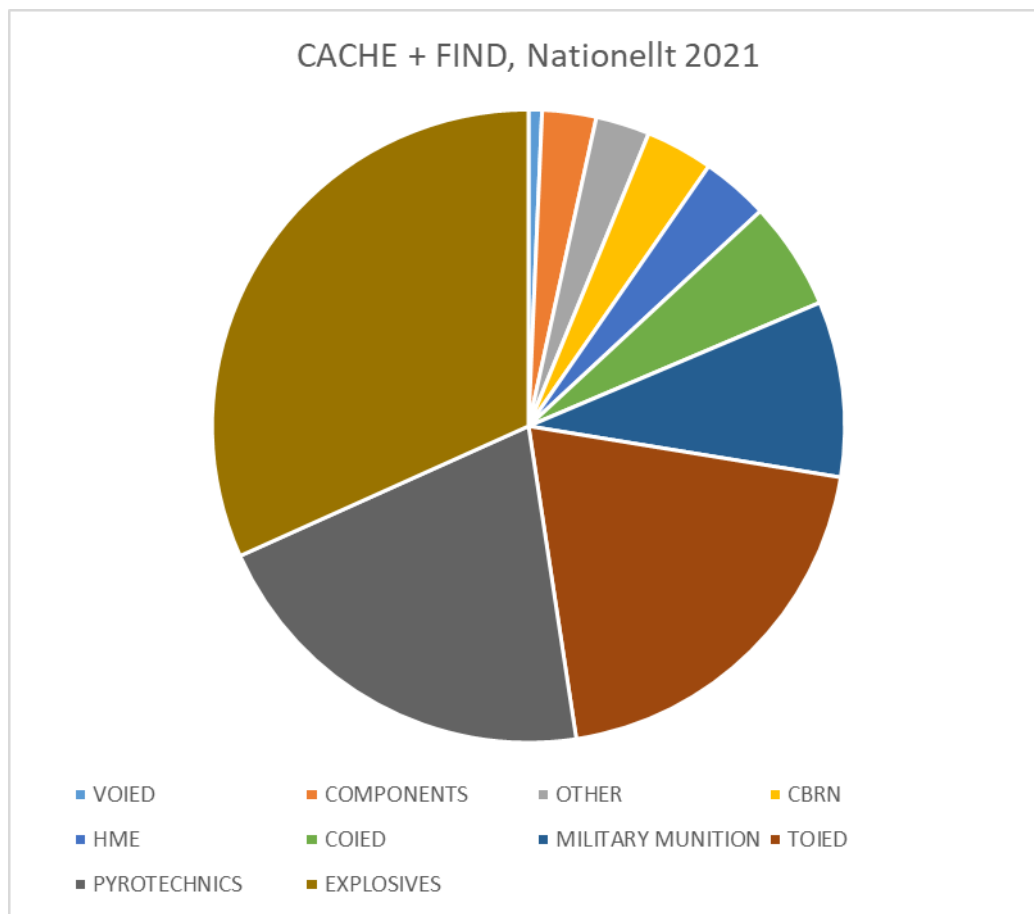
Figur 4. Trendlinje för explosioner nationellt 2017–2021.

Tabell 3. Nationell översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
CACHE + FIND	120	111	199	183	146	759
EXPLOSION	91	84	139	98	88	500
FALSE	1		1	3		5
HOAX	35	28	39	56	49	207
OTHER	4	7	6	24	11	52
TURN-IN	4	3	4	31	19	61
Totalsumma	255	233	388	395	313	1584

Figur 5. Nationell översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö.

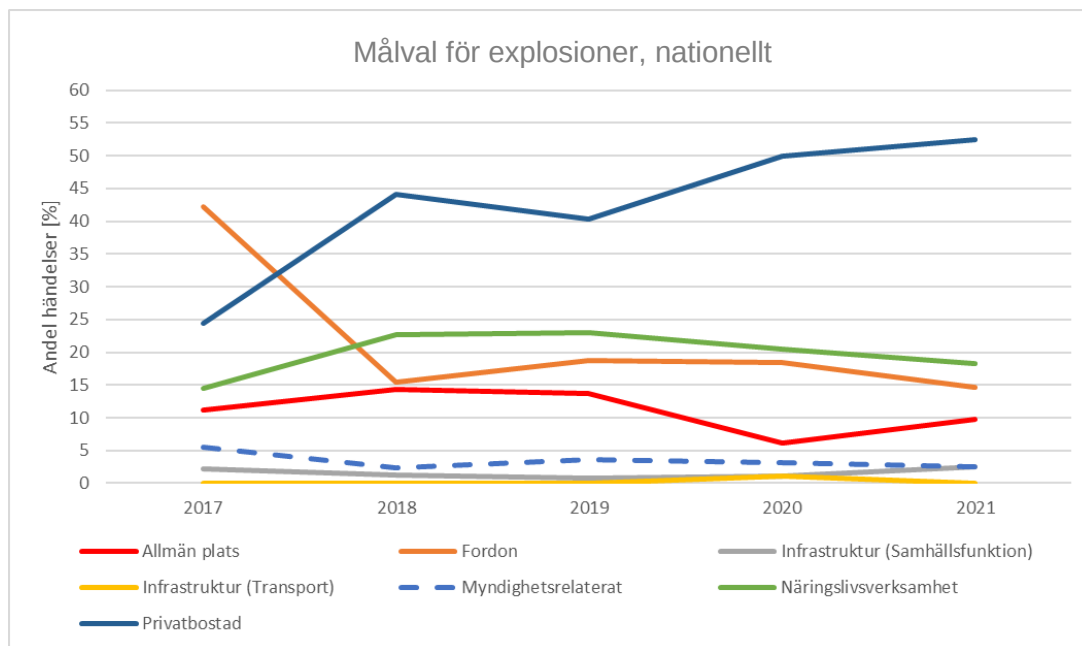

Figur 6. Typ av fynd vid händelser CACHE + FIND, nationellt 2021.

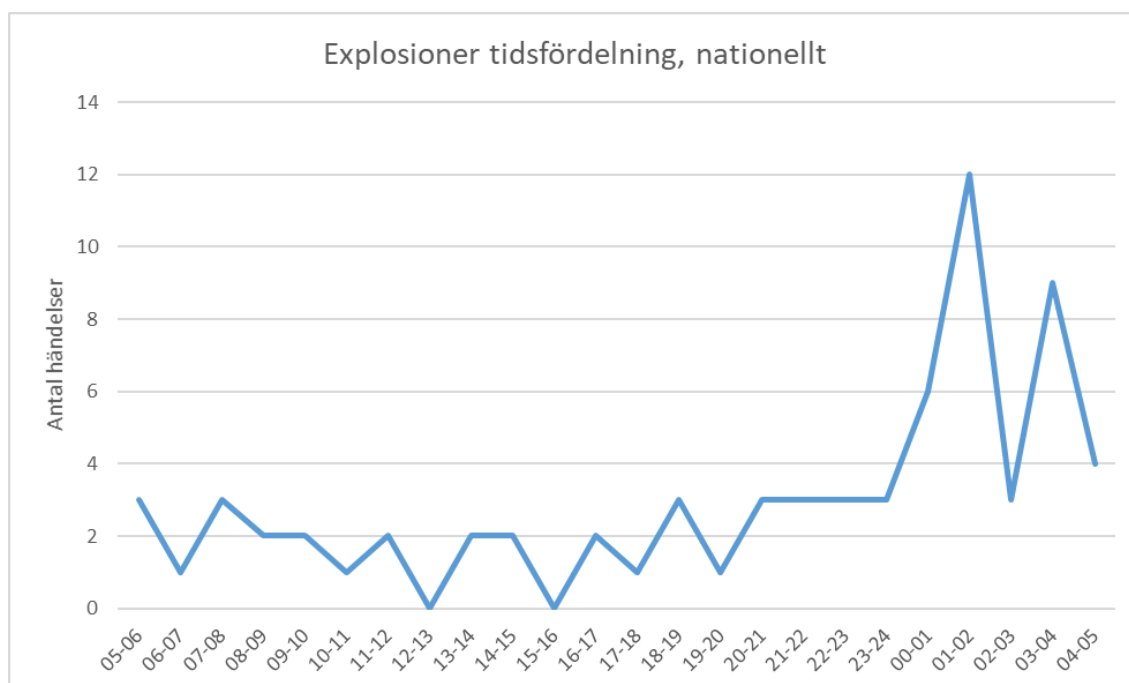
Tabell 4. Målval för explosioner, nationellt 2021⁶.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
Allmän plats	10	12	19	6	8	55
Fordon	38	13	26	18	12	107
Infrastruktur (Samhällsfunktion)	2	1	1	1	2	7
Infrastruktur (Transport)	0	0	0	1	0	1
Myndighetsrelaterat	5	2	5	3	2	17
Näringslivsverksamhet	13	19	32	20	15	99
Privatbostad	22	37	56	49	43	207
Totalsumma	90	84	139	98	82	493

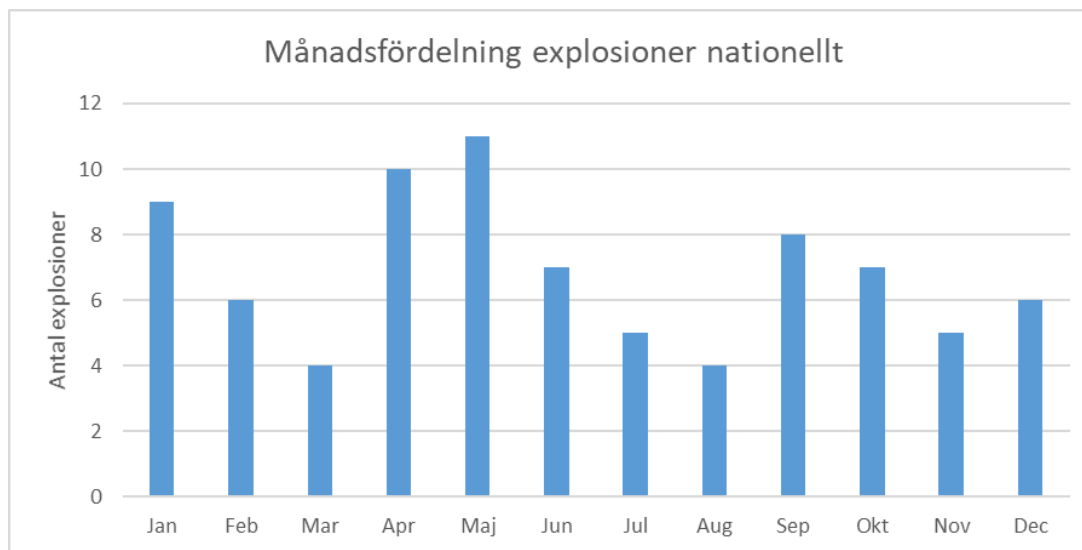
⁶ Tabellen visar explosioner fördelade mot målval i de fall då målen kan identifieras.

Figur 7. Målval för explosioner, nationellt 2021.

Figur 8. Dygnsfördelning för explosioner nationellt 2021.

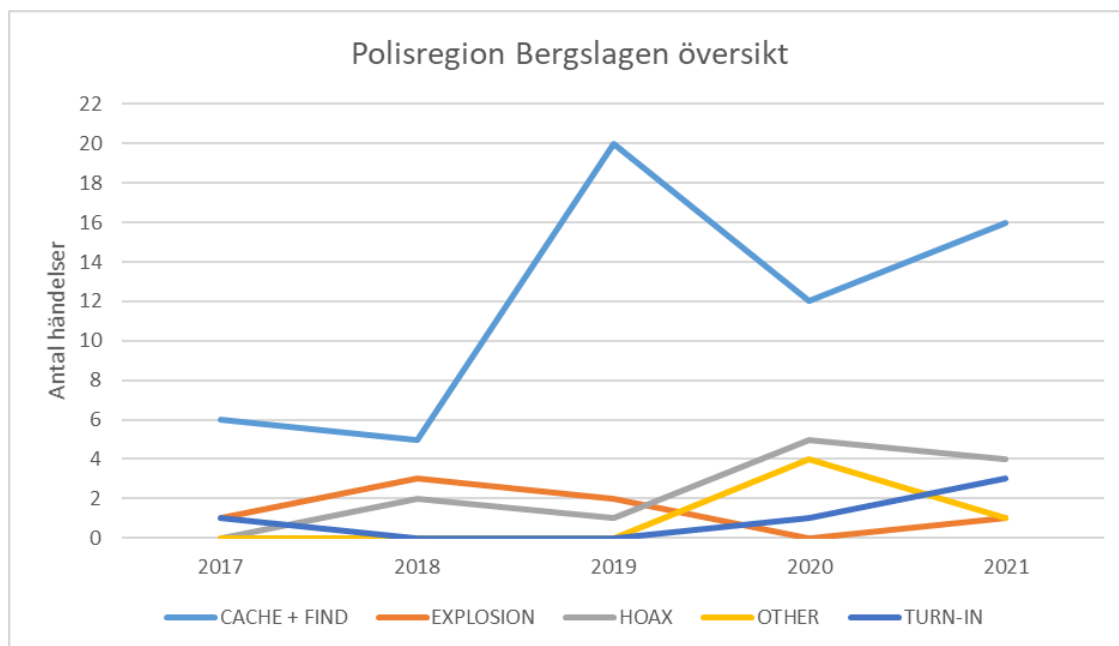
Figur 9. Månadsfördelning för explosioner nationellt 2021.

2.2 Polisregion Bergslagen

I föreliggande kapitel redovisas data för polisregion Bergslagen. I Tabell 5 och Figur 10 visas hur de händelser som bedöms ligga inom aktuella avgränsningar har kategoriserats. Generellt kan sägas att antalet explosioner är fortsatt lågt, men att en något ökande trend kan ses för fynd kopplat mot explosivämnen och IED i regionen. Antalet fynd är dock förhållandevis få.

Tabell 5. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Bergslagen.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
CACHE + FIND	6	5	20	12	16	59
EXPLOSION	1	3	2		1	7
HOAX		2	1	5	4	12
OTHER				4	1	5
TURN-IN	1			1	3	5
Totalsumma	8	10	23	22	25	88

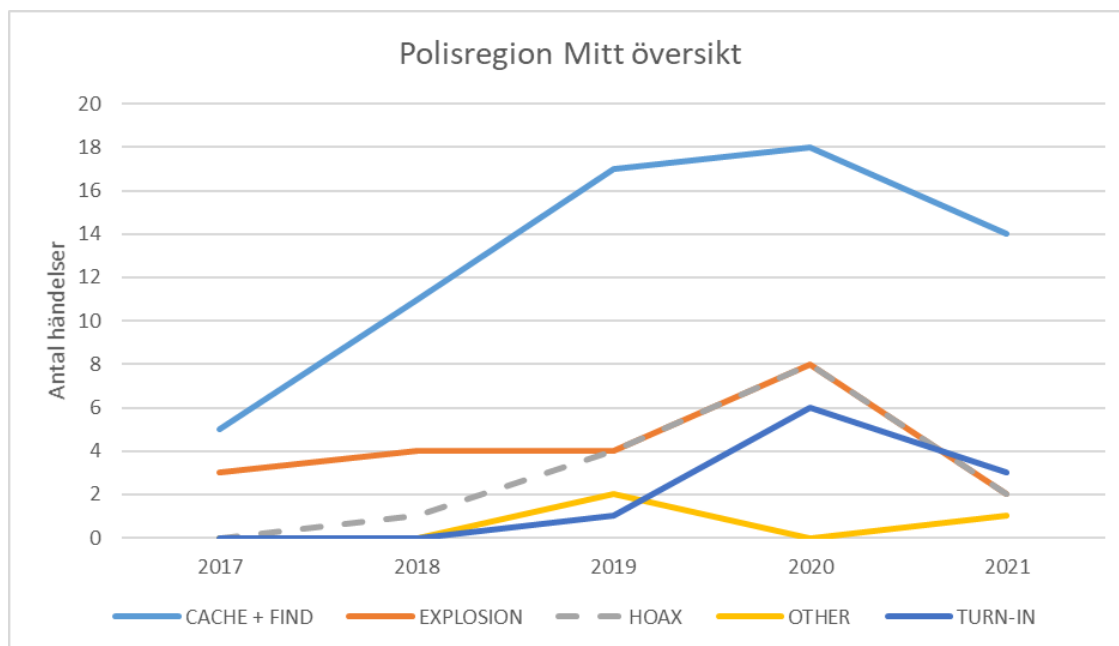
Figur 10. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Bergslagen.

2.3 Polisregion Mitt

I föreliggande kapitel redovisas data för polisregion Mitt. I Tabell 6 och Figur 11 visas hur de händelser som bedöms ligga inom aktuella avgränsningar har kategoriserats. Generellt kan sägas att antalet explosioner är fortsatt lågt, men att en något ökande trend kan ses för fynd kopplat mot explosivämnen och IED i regionen (även om antalet under 2021 varit något färre än 2020). Antalet fynd är dock förhållandevis få.

Tabell 6. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Mitt.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
CACHE + FIND	5	11	17	18	14	65
EXPLOSION	3	4	4	8	2	21
HOAX		1	4	8	2	15
OTHER			2		1	3
TURN-IN			1	6	3	10
Totalsumma	8	16	28	40	22	114

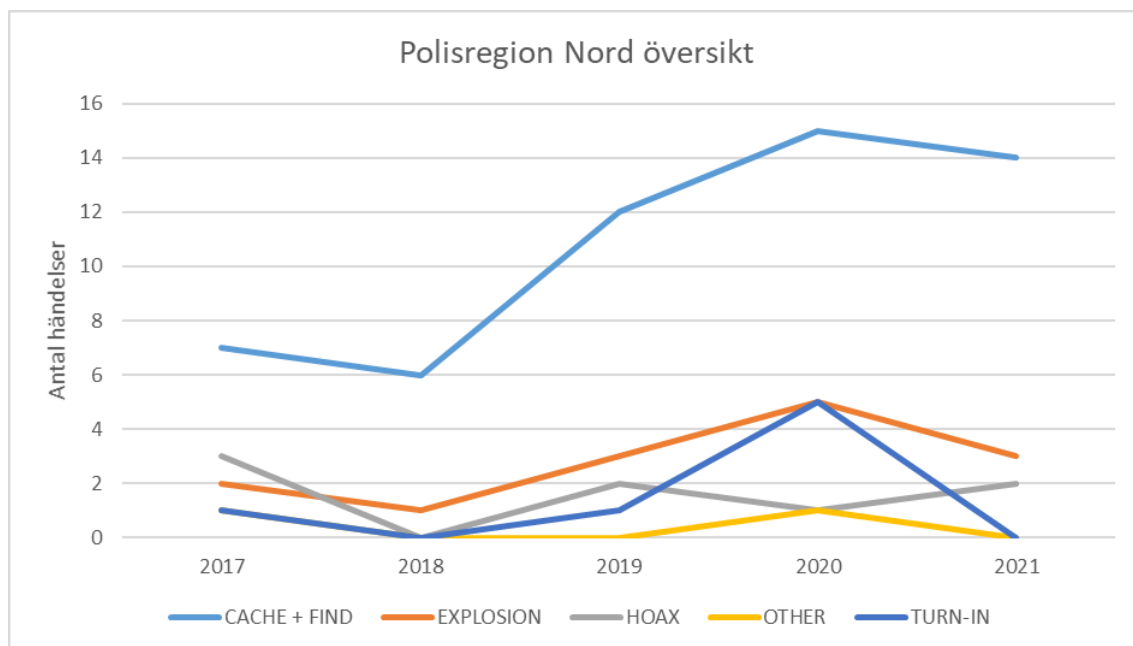
Figur 11. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Mitt.

2.4 Polisregion Nord

I föreliggande kapitel redovisas data för polisregion Nord. I Tabell 7 och Figur 12 visas hur de händelser som bedöms ligga inom aktuella avgränsningar har kategoriserats. Generellt kan sägas att antalet explosioner är fortsatt lågt, men att en något ökande trend kan ses för fynd kopplat mot explosivämnen och IED i regionen. Antalet fynd är dock förhållandevis få.

Tabell 7. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Nord.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
CACHE + FIND	7	6	12	15	14	54
EXPLOSION	2	1	3	5	3	14
HOAX	3		2	1	2	8
OTHER	1			1		2
TURN-IN	1		1	5		7
Totalsumma	14	7	18	27	19	85

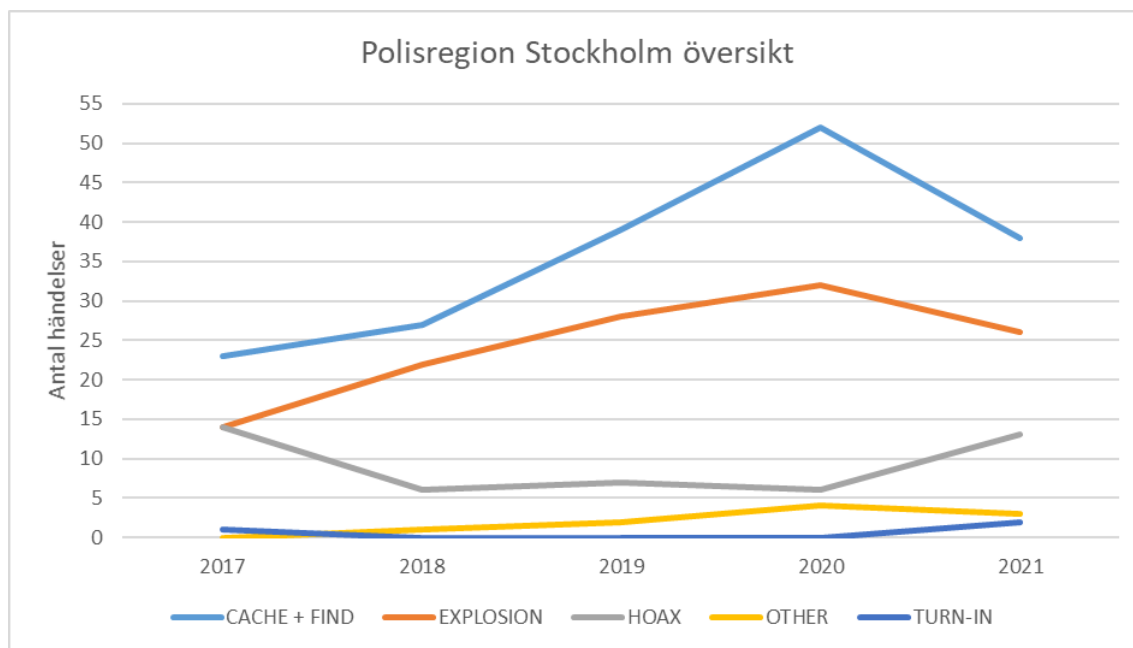
Figur 12. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Nord.

2.5 Polisregion Stockholm

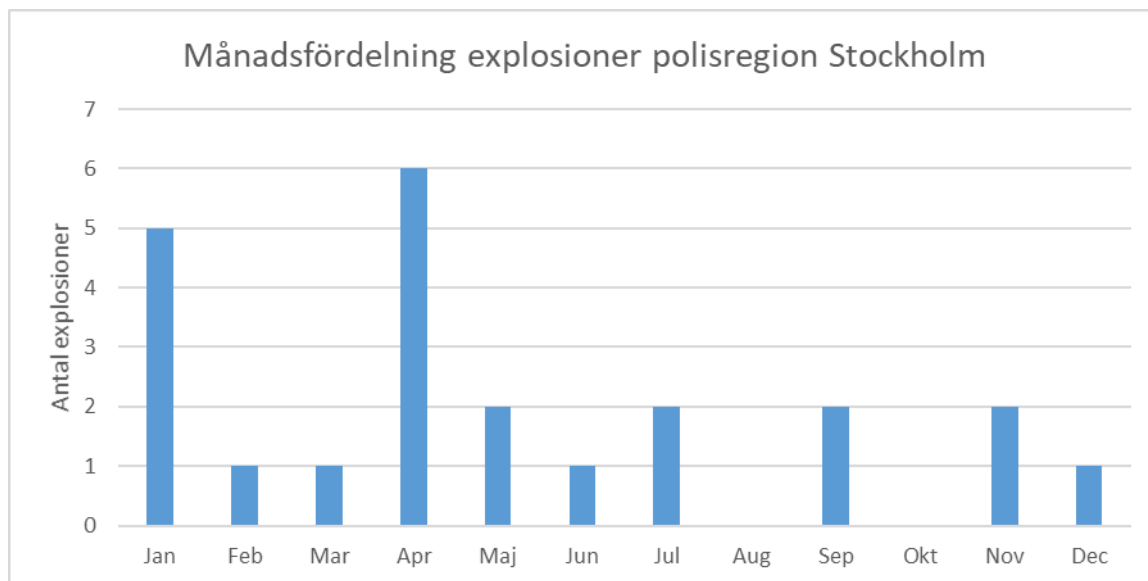
I föreliggande kapitel redovisas data för polisregion Stockholm. I Tabell 8 och Figur 13 visas hur de händelser som bedöms ligga inom aktuella avgränsningar har kategoriserats. Generellt kan sägas att antalet explosioner fortsatt är förhållandevis högt och att en något ökande trend av fynd kopplat mot explosivämnen och IED (även antalet under 2021 varit något färre än 2020) kan ses i regionen.

Tabell 8. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Stockholm.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
CACHE + FIND	23	27	39	52	38	179
EXPLOSION	14	22	28	32	26	122
FALSE				1		1
HOAX	14	6	7	6	13	46
OTHER		1	2	4	3	10
TURN-IN	1			7	2	10
Totalsumma	52	56	76	102	82	368

Figur 13. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Stockholm.

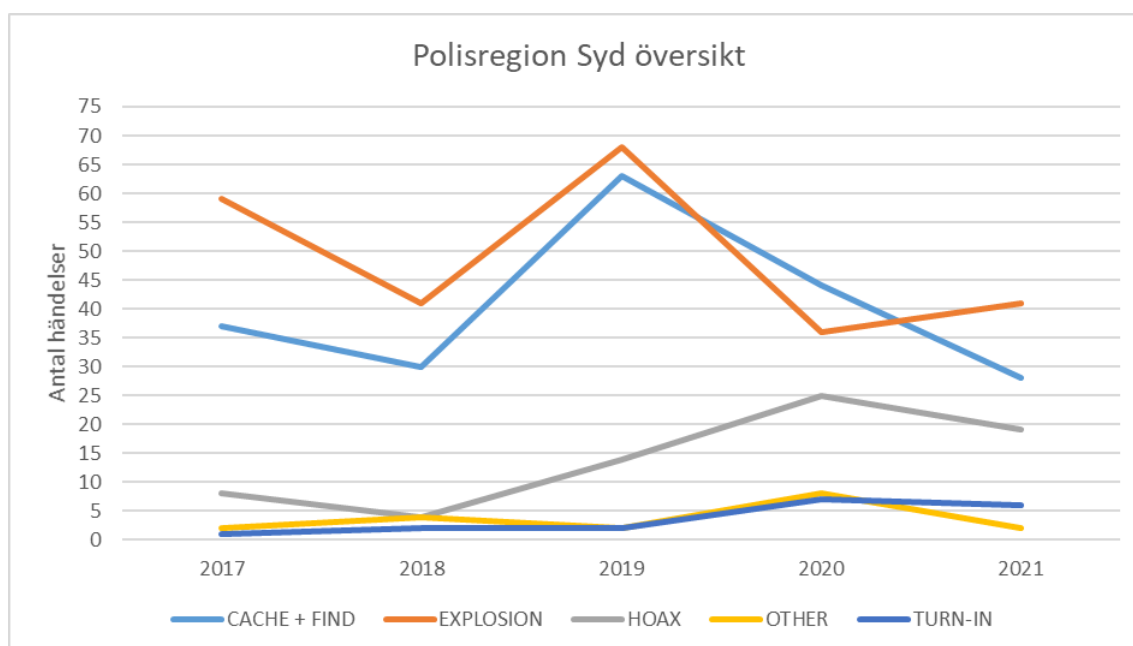
Figur 14. Månadsfördelning för explosioner i polisregion Stockholm 2021.

2.6 Polisregion Syd

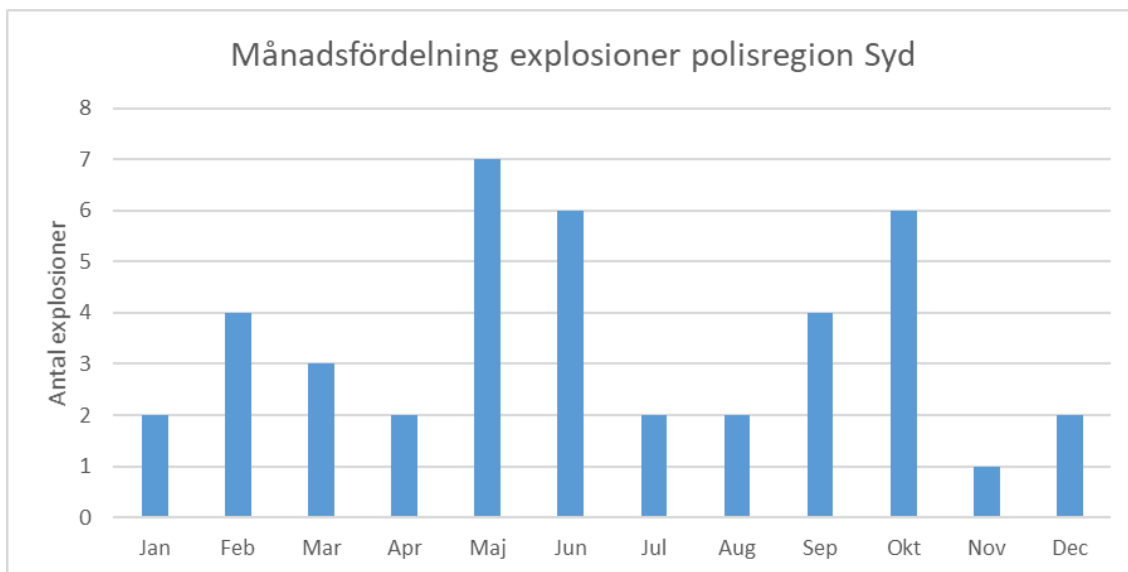
I föreliggande kapitel redovisas data för polisregion Syd. I Tabell 9 och Figur 15 visas hur de händelser som bedöms ligga inom aktuella avgränsningar har kategoriserats. Generellt kan sägas att antalet explosioner fortsatt är förhållandevis högt men med en minskande trend. Utvecklingen av antalet fynd kopplat mot explosivämnen och IED i regionen är svårtydd och var hög under 2019 (ev. delvis till följd av SH Rimfrost) men har sjunkit kraftigt under 2020 och 2021.

Tabell 9. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Syd.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
CACHE + FIND	37	30	63	44	28	202
EXPLOSION	59	41	68	36	41	245
FALSE				2		2
HOAX	8	4	14	25	19	70
OTHER	2	4	2	8	2	18
TURN-IN	1	2	2	7	6	18
Totalsumma	107	81	149	122	96	555

Figur 15. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Syd.

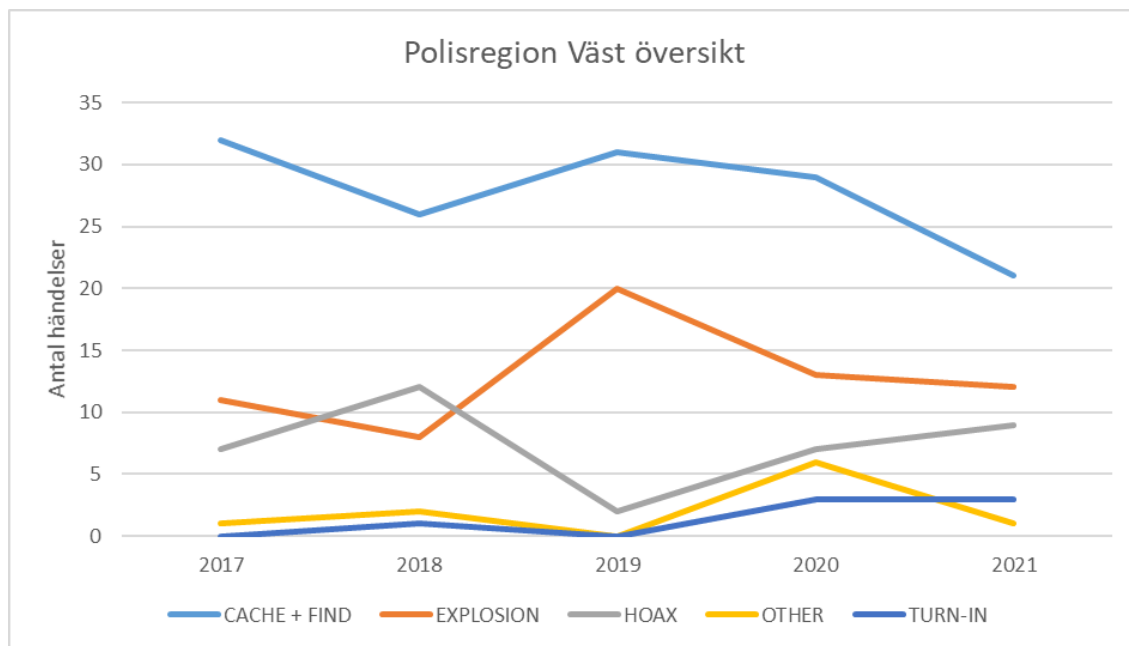
Figur 16. Månadsfördelning för explosioner i polisregion Syd 2021.

2.7 Polisregion Väst

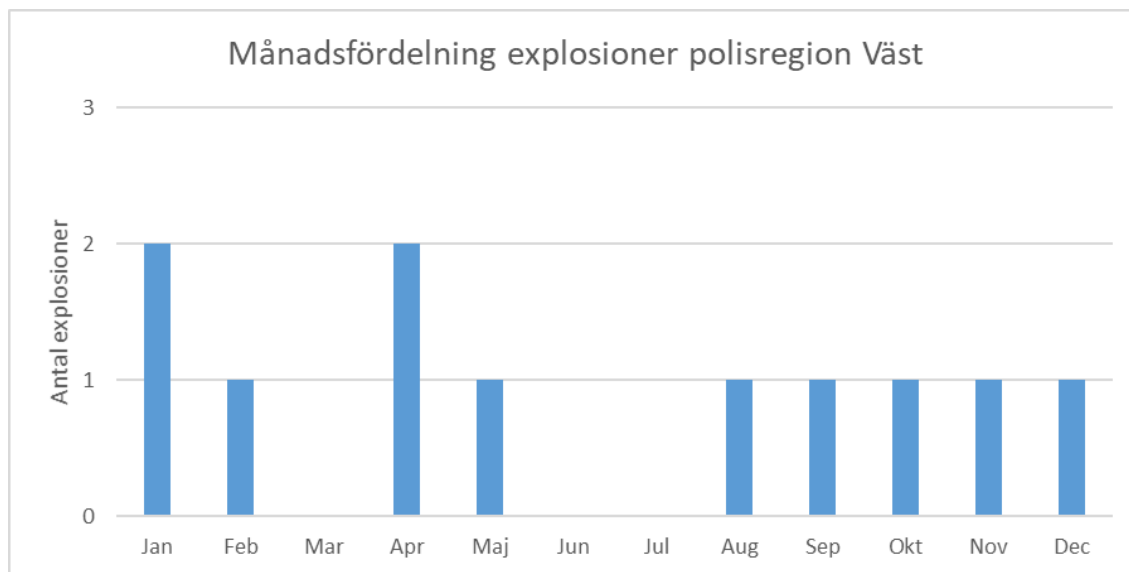
I föreliggande kapitel redovisas data för polisregion Väst. I Tabell 10 och Figur 17 visas hur de händelser som bedöms ligga inom aktuella avgränsningar har kategoriserats. Generellt kan sägas att antalet explosioner är på en jämn nivå, men att en något minskande trend kan ses för fynd kopplat mot explosivämnen och IED i regionen.

Tabell 10. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Väst.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
CACHE + FIND	32	26	31	29	21	139
EXPLOSION	11	8	20	13	12	64
FALSE	1		1			2
HOAX	7	12	2	7	9	37
OTHER	1	2		6	1	10
TURN-IN		1		3	3	7
Totalsumma	52	49	54	58	46	259

Figur 17. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Väst.

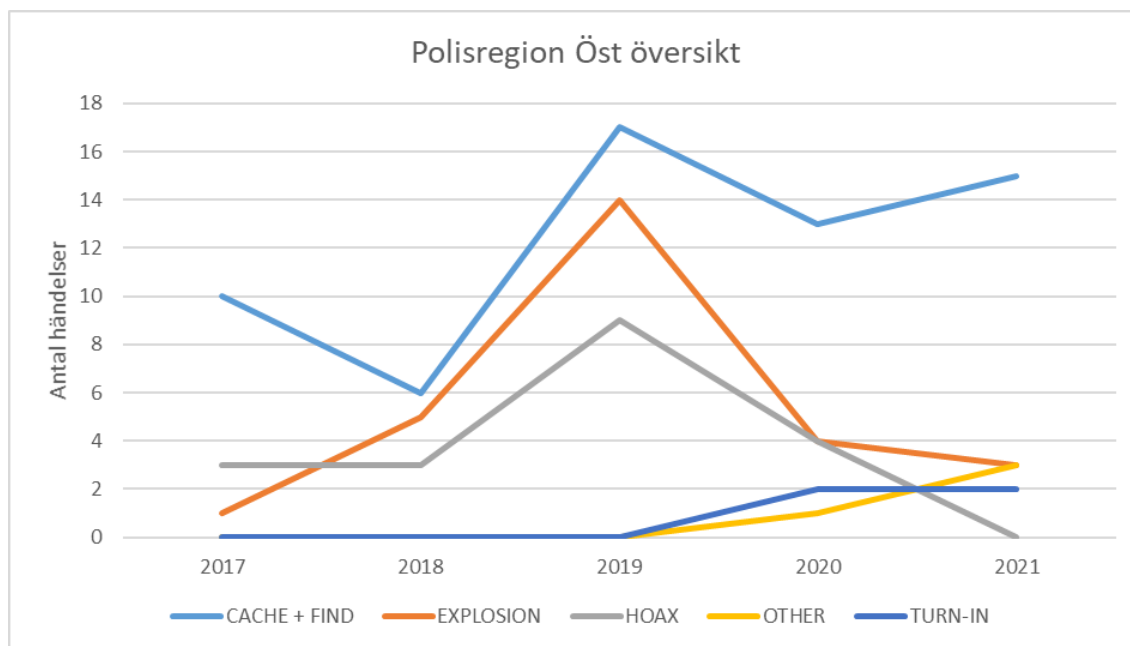
Figur 18. Månadsfördelning för explosioner i polisregion Väst 2021.

2.8 Polisregion Öst

I föreliggande kapitel redovisas data för polisregion Öst. I Tabell 11 och Figur 19 visas hur de händelser som bedöms ligga inom aktuella avgränsningar har kategoriserats. Generellt kan sägas att antalet explosioner är få, men att en något ökande trend kan ses för fynd kopplat mot explosivämnen och IED i regionen. Antalet fynd är dock fortfarande förhållandevis få.

Tabell 11. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Öst.

	2017	2018	2019	2020	2021	Summa
CACHE + FIND	10	6	17	13	15	61
EXPLOSION	1	5	14	4	3	27
HOAX	3	3	9	4		19
OTHER				1	3	4
TURN-IN				2	2	4
Totalsumma	14	14	40	24	23	115

Figur 19. Översikt av händelser med IED, misstänkt farliga föremål samt andra objekt/händelser med koppling till verksamhetsområdet och kriminell miljö i polisregion Öst.

3 Förändringar i lagar och förordningar

3.1 Lagstiftning 2021

Under 2021 har flera lagar och förordningar skärpts som rör brandfarliga och explosiva varor eller andra farliga ämnen. Lagändringarna genomfördes i syfte att försvåra illegal hantering av explosiva varor.

En av dessa skärpningar avser lagstiftningen Lagen 2010:1011 om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Genom ändringarna i LBE finns ett förtydligat krav på lämplighetsprövning av den som arbetar med explosiva varor i tillståndspliktiga verksamheter eller har inflytande över sådana verksamheter.

De nya reglerna består av flera ändringar i LBE med tyngdpunkt på ökade krav att kontrollera och lämplighetspröva personer. Som en följd av detta har samtidigt flera ändringar införts i förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor (FBE).

Ändringarna gäller från den 1 augusti 2021 och innebär omfattande förändringar av rutinerna vid tillståndsprövningar, både för företag och för myndigheter. För polismyndighetens del innebär dessa skärpta krav att lämplighetspröva samtliga individer en ökning av ärenden. Polismyndighetens yttrande utgör ett stöd för MSB samt regionernas uppdrag att fatta beslut om tillstånd.

3.2 Skärpningar i Förordning (2014:880) om sprängämnesprekursorer

För att förhindra terrorism och annan grov brottslighet med hemgjorda explosivämnen har utgångsämnen till dessa, så kallade sprängämnesprekursorer, reglerats inom EU.

Reglerna innebär att kontroller behöver ske vid överlåtelse av produkter som innehåller dessa ämnen. Vidare måste misstänkta transaktioner, stölder och försvinnanden rapporteras till polisen. Regelverket begränsar enskildas tillgång till vissa kemiska produkter. Reglerna om sprängämnesprekursorer finns i EU-förordning 2019/1148. De kompletteras av den svenska lagen (2014:799) och förordningen (2014:880) om sprängämnesprekursorer.

Regelskärpningen gäller från den 1 februari 2021.

4 Bidrag till lägesbilden från samverkande myndigheter

Som tidigare nämnts bemannas NBDC av olika myndigheter och samverkan sker nära med flera andra myndigheter och organisationer i syfte att kunna skapa en robust och heltäckande lägesbild. Informationen nedan är hämtad från respektive myndighet.

4.1 Försvarsmakten

Under fjärde kvartalet 2021 fattade Försvarsmakten (FM) beslut om att bemanna Nationellt bombdatacenter (NBDC) med egen personal.

Bemanningen och samgrupperingen är ett direkt led i det regeringsuppdrag, –”att kraftsamla för att öka samhällets samlade förmåga att hantera explosiva varor och den illegala användningen av dessa”, som även gavs till Försvarsmakten. Samarbetet skall bl. a. säkerställa en gemensam och aktuell lägesbild över Sverige och övriga delar av världen där IED och explosivämnen, samt de krafter som ligger bakom, påverkar samhällskroppen negativt.

Ett mål med FM’s närvaro vid NBDC, förutom att bidra med bearbetningskraft och kompetens till Polisen och SÄPO, är att stödja FM’s nationella och internationella insatsverksamhet.

FM’s bemanning vid NBDC påbörjades officiellt den 24:e januari 2022.

4.2 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB gör årligen en uppföljning av kommunernas tillståndsprövning och tillsyn enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Årsuppföljning LBE 2021 är ännu inte klar. Sammanställningen för 2020 beskriver dock parametrar som alltså bedöms relevanta för sammanhanget 2021 och NBDC har valt att ta med detta underlag.

Till MSB:s uppföljning för 2020 har 279 av landets 290 kommuner bidragit med underlag.

De flesta kommunerna har upprättat en plan för genomförandet av LBE-tillsyn. I de fall en tillsynsplan saknas genomförs tillsynen samordnat med LSO⁷-tillsynen eller efter handläggarens bedömning. En del kommuner genomför platsbesök hos verksamhetsutövarna i samband med prövningen av nya tillstånd och anser att detta är tillräckligt. Några kommuner har svarat att man p g a resursbrist inte genomför någon LBE-tillsyn.

Under 2020 har det skett en tydlig minskning av genomförd tillsyn inom LBE-området, vilket till stor del beror på den då rådande Coronapandemin.

Den vanligaste bristen som kommunerna finner vid såväl tillståndsprövning som tillsyn är att utredningen om risker inte är tillfredsställande. Gäller både hantering av brandfarliga och explosiva varor. Den utveckling som oroar kommunerna mest gällande explosiva varor är sprängningarna ute i samhället samt felaktig användning av fyrverkerier.

De allra flesta kommunerna svarar att de har behov av kompetensutveckling. Hantering av spräng- och tändmedel är det område som kommunerna anser sig ha störst behov av kompetensutveckling på.

⁷ LSO- lag (2003:778) om skydd mot olyckor

4.3 Tullverket

Tullverkets beslag av explosiva varor mer än fördubblades under 2021 jämfört med 2020, både sett till antalet varor i beslag (från drygt 10 000st 2020 till över 22 000st 2021) och sett till antalet beslag (från 46 till 113 beslag).

Det var nästan uteslutande pyroteknik och fyrverkerier som beslagtogs under 2021, och beslagen gjordes till övervägande del (över 80 %) efter kontroller i paketflödena till Sverige. Beslagen har gjorts på ett flertal olika paketterterminaler i landet i såväl Postnords som andra kurirbolags paketflöden.

Polen sticker ut som avsändningsland, och den enskilda produktkategori som är vanligast bland beslagen är olika typer av bangers eller flash-bangers av kategorin F3. Denna kategori är till skillnad från F4-produkter inte reglerad på EU-nivå, vilket innebär att F3-produkter säljs fritt i vissa EU-länder samtidigt som de är förbjudna eller reglerade i andra.

Frånsett den ökande omfattningen kan inte Tullverket utskilja några tydliga trender under 2021 jämfört med tidigare år. Beslagen är liksom tidigare säsongsbetonade på så sätt att de går upp kraftigt under årets sista tre månader, men Tullverket gör även beslag övriga tider på året. Tullverket gjorde inga beslag av militära sprängmedel under 2021 (jämfört med ett beslag av handgranater under 2020).

5 Lägesbild avseende nyttjandet av explosiva varor i Norden.

Våra nordiska grannländer har inte motsvarande våldsamma händelseutveckling med sprängningar eller fynd av tänd- och/eller sprängmedel i kriminell miljö som Sverige de senaste åren. Det betyder inte att de är helt förskonade, allvarligt våld förekommer, men inte i närheten av situationen i Sverige.

Danmark är det land av våra grannländer, näst Sverige, där flest explosivämnesrelaterade händelser i kriminell kontext skett tillbaka i tid. Exempelvis var det ett tiotal sprängningar i Köpenhamnsområdet under 2019. Dessa utredningar gjordes i nära samarbete med svensk polis. Delar av aktuell problembild i kriminell kontext från Sverige bedöms har tagit sig över Öresundsbron.

Norge har enligt egen bedömning inget stort problem med explosiva varor eller att dessa används som vapen i kriminella konflikter.

Finland Hittills har explosiva varor inte använts i våldsupptrappningen men Polisen befarar den utvecklingen.

Island har ett begränsat antal explosivämnesrelaterade händelser i kriminell kontext de senaste 10 åren